

لندن و تهران پس از محافظه کاران

آیا تغییر همزمان دولت در ایران و بریتانیا می تواند باعث تحول جدی در روابط دو کشور شود؟

شهاب شهبازی
خبرنگار گروه دیپلماسی

ایران بستگی دارد و اینکه آیا تهران در دولت چهاردهم تا چه اندازه بتواند روابط خود را با غرب بهبود بخشد، «وی معتقد است: «روابط تهران و لندن در دوره جدید به چندین متغیر بستگی خواهد داشت. از جمله سیر روابط لندن و واشنگتن در دوره جدید و احتمالاً در صورت تغییر دولت در آمریکا، می تواند بر روابط با تهران اثر بگذارد. همچنین مسائل داخلی بریتانیا، نوع روابط لندن با اتحادیه اروپا و همچنین رویکرد دولت جدید در ایران به روابط با غرب هم در این مسئله تأثیرگذار است.»

یکی از مواردی که باعث نگرانی در مورد آینده روابط تهران و لندن شده است، حمایت قاطعانه کی‌یر استارمر، نخست‌وزیر جدید بریتانیا از اسرائیل در جنگ غزه است. مجید تفرشی می گوید: «بعد از واقعه ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ و حمله حماس به اسرائیل و شرایط خطیری که بعد از آغاز جنگ غزه در خاورمیانه ایجاد شده است، چنین اقدامی از سوی بریتانیا ریسک بالاتری پیدا کرده است. هر چند نمی‌زند، اما گفت که لندن هرگز دست به چنین اقدامی نمی‌زند، اما به نظر می‌رسد که در کوتاه مدت این اقدام رخ ندهد.» وی معتقد است: «بحث رویکرد قاطعانه‌تر و اقدام‌های تندتر در قبال ایران در کارزار انتخاباتی حزب کارگر برای انتخابات پارلمانی بریتانیا مطرح شد. استارمر به دلیل روابطی که با اسرائیلی‌ها و جامعه تندرو یهودی بریتانیا دارد، احتمالاً رویکرد تندتری را در قبال ایران در پیش خواهد گرفت.»

دیوید لای، وزیر خارجه بریتانیا نیز از حامیان اسرائیل محسوب می‌شود. او در واکنش به پاسخ نظامی ایران به حمله اسرائیل به کنسولگری ایران در دمشق در حساب کاربری خود در شبکه اجتماعی ایکس (تویتر سابق) نوشته بود: «حملات ایران به اسرائیل تشدید خطرناک و بی‌پروایانه تنش محسوب می‌شود. این حملات باید متوقف شوند. اسرائیلی‌ها حق دارند که در ایمنی و امنیت زندگی کنند.»

تورویستی اعلام کردن سپاه

یکی از نکات بارز در اظهارنظرهای پیشین دیوید لای در خصوص ایران، اظهار آمادگی او برای قرار دادن سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در فهرست گروه‌های تروریستی بریتانیا است. دیوید لای در دوران فعالیتش به‌عنوان وزیر خارجه در سایه، بارها این اقدام را به

صورت مستمر در قالب این مذاکرات با تهران گفت‌وگو می‌کرد. سال ۱۳۹۴ و بلافاصله پس از انعقاد برجام، سفارتخانه‌های دو کشور در لندن و تهران بازگشایی شد.

استمرار همکاری با اروپا

سیاست بریتانیا در قبال ایران در دو دهه گذشته عمدتاً تابع روابط دو قدرت دیگر اروپایی، یعنی فرانسه و آلمان با ایران بوده است و این سه کشور در هماهنگی با یکدیگر در قبال ایران اقدام می‌کنند. به‌رغم خروج بریتانیا از اتحادیه اروپا، از جمله معهود قوانین اتحادیه اروپا که پارلمان بریتانیا پس از برگزیت به‌عنوان قانون داخلی تصویب کرد، مقررات مربوط به اجرای برجام بود. در طول سال‌های اخیر نیز بریتانیا به‌رغم سیاست رابطه ویژه با آمریکا همواره در هماهنگی با دو قدرت اروپایی در مورد ایران اقدام کرده است. چه در دوره دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا و ایستادگی بریتانیا و دو قدرت اروپایی در شورای امنیت سازمان ملل متحد پس از خروج آمریکا در برجام در مقابل تلاش واشنگتن برای محکوم کردن ایران و چه در جلسه اخیر شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و پافشاری بریتانیا و دو قدرت اروپایی بر صدور قطعنامه علیه ایران، به‌رغم مخالفت ایالات متحده آمریکا، لندن در هماهنگی کامل با پاریس و برلین عمل کرده است. به نظر می‌رسد که با توجه به رویکرد دیوید لای برای بهبود روابط با اروپا، هماهنگی بریتانیا و دو قدرت اروپایی در مورد سیاست‌های مرتبط با ایران از دوران حزب محافظه‌کار هم بیشتر شود.

دولت جدید در تهران و لندن

همزمانی برگزاری انتخابات ریاست‌جمهوری در ایران و انتخاب مسعود پزشکیان اصلاح‌طلب به‌عنوان رئیس‌جمهور در ایران و انتخاب دولت حزب کارگر در بریتانیا، می‌تواند بر سطح روابط دو کشور اثرگذار باشد. مسعود پزشکیان اعلام کرده است که قصد دارد در حوزه سیاست خارجی روابط با غرب را بهبود دهد و برای رفع تحریم‌ها و احیای برجام با دولت‌های غربی وارد مذاکره شود. مجید تفرشی، سندیپوه و تحلیل‌گر مسائل بریتانیا به «هم‌میهن» می‌گوید: «رویکرد بریتانیا در قبال ایران تا حد زیادی به سیاست خارجی دولت جدید در

روز پنج‌شنبه با برگزاری انتخابات سراسری در بریتانیا، حزب کارگر پس از ۱۴ سال توانست قدرت را از حزب محافظه‌کار پس بگیرد و کی‌یر استارمر، رهبر حزب کارگر کار خود را در ساختمان شماره ۱۰ داونینگ استریت به‌عنوان نخست‌وزیر آغاز کرد. یک روز بعد از انتخابات بریتانیا در ایران نیز با برگزاری دور دوم انتخابات ریاست‌جمهوری پس از ۱۹ سال بار دیگر یک اصلاح‌طلب در ایران روی کار آمد. در لندن یکی از نخستین وزرای که توسط استارمر معرفی شد، دیوید لای بود که جایگاه وزارت خارجه بریتانیا را در اختیار گرفت و در ایران هم محمدجواد ظریف، وزیر خارجه جمهوری اسلامی ایران که در دولت‌های یازدهم و دوازدهم سکان هدایت سیاست خارجی و مذاکره و توافق با غرب را در اختیار داشت، یکی از فعال‌ترین نزدیکان پزشکیان در انتخابات بود. دیوید لای، سیاستمدار رنگین‌پوست حزب کارگر، پیش از این به‌عنوان وزیر خارجه در سایه فعالیت می‌کرد. این سیاستمدار ۵۳ ساله فارغ‌التحصیل هاروارد است و همچنین رابطه نزدیکی هم با باراک اوباما، رئیس‌جمهور پیشین ایالات متحده آمریکا دارد. لای در نخستین اظهارنظرها در مورد سیاست خارجی دولت جدید، تأکید کرد که دولت جدید حزب کارگر قصد دارد رابطه لندن را با کشورهای اروپایی احیا کند و سیاست خصمانه دولت پیشین نسبت به اتحادیه اروپا را که پس از برگزیت تشدید شده بود، کنار بگذارد. او گفته است که می‌خواهد روابط لندن را با اروپا مورد تجدیدنظر قرار دهد. لای در نخستین سفر خارجی خود در مقام وزیر خارجه به آلمان رفت و با همتای آلمانی خود، آانلنا بائربوک دیدار و گفت‌وگو کرد. لای همچنین دیدار با جوزف بورل، نماینده عالی سیاست خارجی اتحادیه اروپا را در دستور کار فوری خود قرار داده است.

لای در عین حال گفته است که قصد دارد نقش بریتانیا را در خاورمیانه فعالانه‌تر پیگیری کند. وزیر خارجه جدید بریتانیا تأکید کرده است که دولت جدید از آنش‌پس فوری در غزه حمایت می‌کند و همچنین تأکید کرده است که بریتانیا در همکاری با «کشورهای عربی منطقه» به دنبال صلح پایدار در خاورمیانه از طریق اجرایی کردن راهکار دودولتی خواهد بود. اما رویکرد دولت جدید بریتانیا نسبت به ایران چگونه خواهد بود؟ وزیر خارجه جدید بریتانیا در مورد رابطه با ایران چگونه می‌اندیشد و چه برنامه‌هایی در رابطه با ایران دارد؟ به نظر نمی‌رسد که روی کار آمدن حزب کارگر تغییر چندانی در رویکرد کلی لندن نسبت به تهران ایجاد کند. سیاست خارجی بریتانیا اساساً کمتر با تغییر دولت‌ها و وزرای خارجه دستخوش تحول اساسی می‌شود و معمولاً سیاست‌های عمده بریتانیا با تغییر دولت‌ها ثابت می‌ماند، هر چند ممکن است برخی رویکردها و جزئیات اجرایی دچار تحول شود.

روابط ایران و بریتانیا از زمان انقلاب اسلامی در ایران با فرازونشیب‌های بسیاری مواجه شده است. دو کشور چندین بار سطح روابط خود را تا آستانه قطع کامل روابط کاهش داده‌اند. روابط دیپلماتیک ایران و بریتانیا از سال ۱۳۹۰ و در پی حمله‌های از عناصر سازماندهی شده به سفارت بریتانیا در تهران کاملاً قطع شد و ۴ سال بعد، در دوره دولت یازدهم قطع روابط ادامه یافت. به‌رغم قطع روابط در سال ۱۳۹۰، بریتانیا در قالب گروه ۵+۱ یکی از طرف‌های مذاکره‌کننده توافق هسته‌ای برجام بود و به

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

نسیم تغییر در ایران

نتیجه انتخابات در ایران می‌تواند به‌عنوان فرصتی برای جمهوری اسلامی باشد تا بتواند از طریق تعامل محتاطانه با جهان و اصلاحات تدریجی در داخل، از میان توفان‌هایی که آن را احاطه کرده است به سلامت بیرون بیاید. پیروزی مسعود پزشکیان در دور دوم انتخابات ریاست‌جمهوری ایران، به‌عنوان یک اصلاح‌طلب که مخالف استفاده از پلیس اخلاقی در مقابل زنان است و خواستار تعامل به جای تقابل با غرب شده است، نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی به‌رغم مشکلات اقتصادی و تنش‌های اجتماعی همچنان این توانایی را دارد که غافل‌گیری‌های جدید رو کند. تا همین چند ماه پیش قوه مجریه، قوه مقننه و قوه قضائیه ایران همگی توسط گروه موسوم به اصول‌گرایان (محافظه‌کاران) اداره می‌شد که با اصلاحات مخالف بودند. در سال‌های اخیر ایران با اعتراض‌ها و برخورد با آنها مواجه شده بود. به نظر می‌رسد که انقلاب ایران در حال پا به سن گذاشتن است. با این حال جمهوری اسلامی در انتخاباتی که به دلیل درگذشت ابراهیم رئیسی در سقوط بالگرد، ضروری شده بود، نامزدی را انتخاب کرد که خواهان تغییر است.

آقای پزشکیان که تنها تجربه اجرایی اش عضویت در کابینه دولت خاتمی بیش از دو دهه پیش است، تا نزدیک به یک ماه پیش، شخصیتی کمتر شناخته‌شده محسوب می‌شد. وقتی نامزدی او توسط شورای نگهبان تأیید شد، ائتلاف اصلاح‌طلبان ایران [جبهه اصلاحات] که به دلیل شکست در چندین انتخابات متوالی تضعیف شده بود، اعلام کرد که از او حمایت می‌کند. سیدمحمد خاتمی، رئیس‌جمهوری اصلاح‌طلب پیشین ایران در سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۵ و حسن روحانی، روحانی و رئیس‌جمهور میانه‌روی ایران بین سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۱ از نامزدی پزشکیان در انتخابات حمایت کردند. روز ۵ ژوئیه در دور دوم انتخابات ریاست‌جمهوری، مسعود پزشکیان در رقابت با رقیب محافظه‌کار شمس‌الدین جلیلی توانست ۵۲/۶ درصد آرا را به دست بیاورد و به مقام ریاست‌جمهوری برگزیده شود.

در سال‌های اخیر، روزبه‌روز تعداد بیشتری از رای‌دهندگان ایرانی در اعتراض به نظام حاکم از شرکت در انتخابات اجتناب کرده‌اند. در دور نخست انتخابات ریاست‌جمهوری، مشارکت ۳۹/۹ درصدی باعث شد که بحث در مورد بحران مشروعیت نظام شبه‌نماینده‌ی ایران تشدید شود. اما احتمال پیروزی یک اصلاح‌طلب باعث شد تا تعداد بیشتری از رای‌دهندگان در دور دوم انتخابات مشارکت کنند. مشارکت نزدیک به ۵۰ درصدی در دور دوم انتخابات ایران باعث شد که به‌رغم اتحاد محافظه‌کاران پشت سعید جلیلی، مسعود پزشکیان بتواند در این دور پیروز شود.

این انتخاب به این معناست که رای‌دهندگان امیدهای زیادی به مسعود پزشکیان دارند که در گذشته در خصوص نحوه برخورد نیروهای امنیتی با اعتراض‌های مردمی علناً موضع گرفته بود. او همچنین از مذاکره با غرب حمایت می‌کند و حامی احیای توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ است که سال ۲۰۱۸ با خروج ایالات متحده آمریکا از آن دچار اختلال شد.

باید منتظر ماند تا مشاهده کرد که نظام ایران که به شدت توسط روحانیت کنترل می‌شود تا چه اندازه می‌تواند برای اصلاح وضع موجود پیش برود. رئیس‌جمهور ایران به‌عنوان بلندپایه‌ترین مقام انتخابی در نظام دینی ایران که تحت فرمان رهبر معظم قرار دارد، از قدرت محدودی برخوردار است. اما آقای پزشکیان با آرای که کسب کرده است نباید از فشار برای تغییر عقب‌نشینی کند. نظام روحانی در ایران باید پیروزی او را به عنوان پیامی از سوی افکار عمومی ببیند. این رای باید به‌عنوان فرصتی برای ایجاد اصلاحات تدریجی درون کشور و تعامل محتاطانه با جهان ارزیابی شود. اگر آقای پزشکیان و روحانیت بتوانند زمینه‌های مشترک همکاری پیدا کنند ایران این شانس را پیدا می‌کند که بتواند از درون توفان‌هایی که محاصره‌اش کرده است، به سلامت بیرون بیاید.

دیوید لای، وزیر خارجه بریتانیا